

172 . Sântimbru | Județ: Alba | Punct: Biserica Reformată | Anul: 2003

Anul: 2003

Cod RAN: 7393.01

Perioade: Evul Mediu, Perioada modernă

Epoci: Evul Mediu, Perioada modernă

Categorii sit: Religios, ritual și funerar

Autori: Călin Anghel, Ileana Burnichioiu, Marius Mihai Ciută

Instituții: Universitatea "1 Decembrie 1918", Alba Iulia, Universitatea "1 Decembrie 1918", Alba Iulia, Universitatea "1 Decembrie 1918", Alba Iulia

Rezumat

Cercetarea arheologică a acestui obiectiv face parte din grantul cu tema Biserica medievală din Sântimbru. Studiu istoric, de artă și problematica conservării. Campania din 2003 a avut ca obiective principale cercetarea, prin intermediul secțiunilor de control și informare stratigrafică, a arealului învecinat laturii nordice a navei bisericii, în vederea surprinderii nivelurilor de fundare și a situațiilor stratigrafice nederanjate, care să ofere indicii despre fazele de construcție parcurse de monument. Situația stratigrafică relevată în cele patru secțiuni de control și informare stratigrafică executate până la ora actuală dovedește faptul că pe ariile exterioare navei și corului straturile sunt puternic deranjate de amenajări recente (sec. XIX – XX), iar surprinderea unei situații stratigrafice concrete în ceea ce privește etapele realizării fundației monumentului este aproape imposibilă.

Raport

Cercetarea arheologică a acestui obiectiv face parte din grantul cu tema Biserica medievală din Sântimbru. Studiu istoric, de artă și problematica conservării și a fost realizată cu sprijinul logistic și material al Univ. Alba Iulia și al Ministerului Educației și Cercetării. Campania anului 2003, desfășurată în perioada 18 septembrie – 2 octombrie, în baza autorizației de săpătură nr. 263/2003, a avut ca obiective principale cercetarea, prin intermediul secțiunilor de control și informare stratigrafică, a arealului învecinat laturii nordice a navei bisericii, în vederea surprinderii nivelurilor de fundare și a situațiilor stratigrafice nederanjate, care să ofere indicii despre fazele de construcție parcurse de monument.

În urma unei prealabile documentări bibliografice și la fața locului - legată de rezultatele etapelor anterioare ale cercetării - s-a deschis S III/2003, cu dimensiunile de 12 x 2 m, orientată N - S, perpendiculară pe peretele nordic al navei și pe jumătatea primului contrafort de la E - V, al navei (cel aflat imediat spre V față de contrafortul care face legătura dintre navă și altar) (numit C 2). Extinderea secțiunii la 12 m s-a făcut pentru a atinge și partea nordică a zidului de incintă al bisericii (Z 1), relevat și în campania anterioară pe E și S4, dar vizibil pe anumite porțiuni și la suprafață.

Încă de la săparea primului nivel (decopertarea 0–0,30 m), au fost găsite în capătul sudic al secțiunii - încastrate parțial în fundația navei - două blocuri masive de calcar (de proveniență romană, refoșite), legate între ele cu mortar, care au constituit soclul contrafortului unei faze mai vechi de construcție (notat C 1/2003), presupusă romanică. Blocul dinspre E păstrează, pe toată lungimea, o scotie bine profilată, iar cel dinspre V resturile unei țesături realizate ulterior, mai neglijent. Scotia și țesătura contrafortului corespund înălțimii la care se află, în vecinătate, dar și pe alte porțiuni – din partea de V a bisericii un soclu mai vechi, marcat cu preponderență din cărămidă, dar și piatră, în care s-a cioplit aceeași scotie.

Tot la acest nivel (-0,10 –0,30 m), între carourile 4 - 7, a apărut și prima lentilă de mortar amestecat cu fragmente de țigle, olane, cărămizi etc. Dealtfel, nivelurile următoare de săpare, au relevat straturi și lentile succesive, conținând materiale de construcție și provenind de la frecvențele restaurări și reconstruiri pe care

le-a suferit monumentul în ultimele două secole. Aceste lucrări au deranjat profund straturile și nivelurile arheologice anterioare, până la aproximativ -0,50 -0,60 m (pe alocuri chiar către -0,80 -0,90 m). În imediata apropiere a peretelui bisericii (în carourile 7-8), unde nivelul de călcare era aflat cu aproximativ 0,10-0,15 m mai jos decât în restul secțiunii, s-a relevat, exact în profilul de V, extremitatea unei construcții adosate contrafortului actual al bisericii, realizată probabil mai recent, din pietre fasonate amestecate cu pietre de râu și resturi de olane, legate cu mortar.

Tot primul nivel de săpare a relevat, în caroul 1, partea superioară a zidului de incintă, realizat din pietre de râu de mari dimensiuni, prinse cu mortar. Grosimea zidului s-a dovedit a fi de aproximativ 0,50-0,60 m, orientarea segmentului surprins în secțiune fiind SE - NV (cca. 2,5 m).

În caroul 8, la adâncimea de aproximativ 0,45-0,50 m a fost relevată centura de beton, cu o grosime de aproximativ 0,40 m, adăugată, după toate probabilitățile, la o restaurare de la începutul secolului XX. Aceasta s-a dovedit a avea peste 1 m înălțime (1,15 m); șanțul care a fost executat pentru realizarea cofragului de manșonare în care a fost turnată (caracterizat printr-o culoare închisă, distinctă, pigmentată puternic cu mortar și cărămizi) a distrus toate nivelurile și straturile anterioare, adâncindu-se în sterilul arheologic galben loessoid cu cel puțin 0,50 m. Pe fundul gropii (G 11) s-a surprins o peliculă consistentă de ciment amestecat cu alte materiale de construcție.

La săparea acestui nivel, care corespunde în extremitatea nordică unei faze de prăbușire, spre interior, a zidului de incintă au fost sesizate două gropi de mormânt (G 1 în caroul 2 și G 2 în același carou, aparținând epocii moderne) care se adânceau mult în nivelurile anterioare, străpungând atât o lentilă groasă de mortar (aparținând cel mai probabil momentului construcției zidului de incintă), precum și alte lentile de mortar și pământ galben loessoid, mai recente decât prima lentilă.

După depășirea stratului de reconstrucții succesive, la adâncimea de 0,60 m, în urma răzuirii fundului secțiunii, s-au relevat (parțial sau integral) o serie de gropi de morminte (peste 18) care se întretăiau, făcând astfel dificilă recunoașterea lor întocmai. Din acest motiv, gropi care nu au putut fi sesizate inițial au trebuit să fie numerotate cu terminații de genul G 9A și G 9bis, pentru a arăta proximitatea lor față de o groapă anterior descoperită.

Din aceste gropi doar 8 au fost golite (M 1 - M 8), dovedind prin poziția lor stratigrafică și prin adâncimea de la care porneau că ar putea aparține unei epoci mai timpurii (medievale). Din păcate, nici unul din mormintele descoperite nu a prezentat inventar (cu excepția sicriului din lemn și a cuielor din fier). Se pare că era o regulă ca defuncții să fi fost îngropați fără inventar, în cazul în care acestea nu au fost jefuite. Unele dintre acestea au fost braconate încă din vechime, lucru dovedit de pildă de M 1, de copil, al cărui sicriu a fost deschis și lăsat cu capacul deoparte. În preajma acestui mormânt a fost descoperit și unul din puținele artefacte arheologice, o piesă din bronz decorată în relief cu motive florale, care a aparținut probabil, legăturii unei cărți. În majoritatea cazurilor, gropile mormintelor sunt orientate E - V, existând însă multe cazuri când acestea prezintă devieri notabile, sau chiar când ele ajung să fie orientate pe direcția N - S. Multitudinea înhumărilor practicate în acest areal de-a lungul secolelor, a determinat frecvente intersectări și suprapuneri, frecvente fiind chiar cazurile în care gropi moderne s-au suprapus aproape integral peste altele mai vechi. La un moment dat al săpăturii, multitudinea mormintelor, intersectate în cele mai bizare poziții și având consistențe diferite ale solului de umplere (în funcție de epoca în care au fost realizate), a făcut aproape imposibilă conturarea lor precisă, fiind rare situațiile în care să fi rămas porțiuni nederanjate de gropi.

Zidul adosat N - S (Z 2) la contrafortul aflat în funcțiune (C 2) coboară la 1 m adâncime. Groapa de fundare îi dovedește posterioritatea, prin faptul că tăia, atât groapa contrafortului gotic (C 2), cât și pe cea a contrafortului romanic (C 1). Maniera de dispunere a fundațiilor celor doi contraforți (C 1 și C 1 - C 2) va putea face posibilă o interpretare pertinentă asupra fazelor de construcție a acestei părți a bisericii. Aceste structuri se află în curs de interpretare și reconstituire ideatică.

La adâncimea medie de aproximativ 1,80-2,10 m a apărut sterilul arheologic, galben loessoid, pe alocuri cu o duritate ridicată. Complexele de tip mormânt care se adânceau în sterilul arheologic și care dovedeau o poziție de pornire din nivelurile aflate aproape de nivelul actual de călcare (prin urmare, recente), au fost lăsate la acest nivel, fără a fi golite, existând posibilitatea apartenenței la înmormântări din perioada modernă

și/sau chiar contemporană (sec. XIX - XX).

Situația stratigrafică relevată în cele patru secțiuni de control și informare stratigrafică executate până la ora actuală dovedește faptul că pe ariile exterioare navei și corului straturile sunt puternic deranjate de amenajări recente (sec. XIX – XX), iar surprinderea unei situații stratigrafice concrete în ceea ce privește etapele realizării fundației monumentului este aproape imposibilă.

Cercetarea arheologică a monumentului Biserica Reformată de la Sântimbru va fi continuată într-o nouă campanie, direcționată - pe cât posibil - spre deschiderea de unități planimetrice, pentru evidențierea etapelor sale de construcție, dificil de clarificat doar cu mijloacele existente, ca și spre formularea unor observații legate de starea sa de conservare.

Se recomandă executarea unor secțiuni în interiorul bisericii și/sau perpendicular pe turnul-clopotniță, precum și la îmbinarea dintre fosta sacristie și altar care poate să dea și limita lui Z 2, între navă și altar, pe sud, ca și în zona fostului portal romanic (sudic).

Informații suplimentare online

[Raportul 2346 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapsver Cimec.ro](#)
